

Əsrlərə şahidlik edən, zaman-za-man insanlara mənəvi zövq verən muğamlarımızın kamil bilicisi və mahir ifaçısı, görkəmli tarzən, Xalq artisti **Bəhram Mansurovun** anadan olmasından 115 il keçir. Dinlədikcə dinləmək istədiyimiz Azərbaycan muğamlarının həm qorunub saxlanmasında, həm də geniş təbliğ olunmasında böyük əmək sərf etmiş **Bəhram Mansurov** 1911-ci il fevralın 12-də **Bakıda** dünyaya göz açmış, əsrlərdən bəri qədimliyini qoruyub saxlayan **İçərişəhər**-də boya-başa çatmışdı.

Mansurovlar tarının sehiri

İlk təhsilini mədrəsədə, sonra isə rus-tatar məktəbində alan Bəhram Mansurovun atası Məşədi Süleyman dövrünün görkəmli tarzənlərindən idi. O, musiqi, söz, sənət bilicisi olmaqla yanaşı, həm də böyük iş adamı, dövrünün savadlı şəxsiyyət-lərindən biri kimi tanınırdı. Onların evi sözün həqiqi mənasında muğam ocağı idi. Burada musiqişünas Baba Məşədi Məlik bəyin təşkilatçılığı ilə muğam gecələri keçirilir, Azərbaycanın hər yerindən xanəndələr, musiqisevərlər toplaşırdılar.

Nəvəsi bəstəkar Eldar Mansurovun tərtib etdiyi "Xatirələr"də babası Məşədi Süleymanın nəslə haqqında verdiyi maraqlı məlumatlar da yer alıb: "Şəhərin bütün şair və musiqiçiləri, ziyalı və mülkədarları bizim evin qonağı olardı. Gələn qonaqlar atamı, sadəcə, Məşədi Məlik deyər çağırırdılar. Mən bu insanlardan çox şey öyrənmişəm. Sənətə, sözə marağım elə uşaqlıqdan başlayıb. Atam Məşədi Məlik hərtərəfli musiqi bilicisi idi. Tarda, kamançada, cürə sazında, qavalda, yeddidilli qarmonda çalmağı bacarırdı".

Bəhram Mansurovun da qismətinə nəsil-dəki musiqi ənənələrini davam etdirmək düşdü. O, bu ənənəni uğurla davam etdirdi. Evdəki, ailədəki musiqi mihiti Bəhramın görkəmli tarzən kimi formalaşmasında əvəzsiz rol oynadı. Mənbələrdə deyildiyinə görə, onların evində çoxlu tar olub. Atası evdən bir yerə çıxanda balaca Bəhram onlardan birini götürüb çalar, özü də bilmədən kökdən salıb divardan asarmış. Məşədi Süleyman evə qayıdanda Bəhramın tara toxunduğunu bilir və "mənim tarıma kim toxunub?" - deyər soruşarmış. Bəhram da günahını boynuna alaraq "hardan bildin ki, mən toxunmuşam" deyər soruşar, atası "tarın kökündən" deyər cavab verərmiş. Dövrünün mahir tarzəni olmuş atası Məşədi Süleyman oğlunun tara olan sevgisini, həvəsini görəndə deyib: "Sən tarı çalmağı tez öyrənəcəksən. Muğam sənin qanındadı". Çox keçmədi ki, sənətkarın müşahidələri özünü doğrultdu.

Təcrübəli sənətkar Bəhram Mansurov Bakıda Pedaqoji Texnikumda oxuduğu vaxtlardan tarzən kimi peşəkarlığına görə həmişə alqışlanarmış. O, hələ 12-13 yaşı olarkən ifaçılıq baxımından mürəkkəb hesab olunan "Rast", "Çahargah", "Bayatı-Şiraz", "Qatar" kimi muğamları solo ifa edirmiş. Bəhram Mansurovun 19 yaşı olanda Müslüm Maqomayev onu Xalq Çalğı Alətləri Orkestrinə, daha sonra Opera və Balet Teatrına solist dəvət edib. 1929-cu ildən Azərbaycan Dövlət Şərq Orkestrinin, sonralar tarzən kimi Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının solisti olan B.Mansurov Opera və Balet Teatrında Hüseynqulu Sarabski, Yavər Kələntərli, Hüseynağa Hacıbababəyov, Ələvsət Sadıqov, Həqiqət Rzayeva kimi korifeyrlərlə işləyib. Tanınmış və bütün zamanlarda sevilən Rübabə Muradova, Sara Qədimova, Əbülfət Əliyev, Gülxar Həsənova, Zeynəb Xanlarova, Mais Salmanov, Bakir Haşimov, Qulu Əsgərov, Arif Babayev, Nəzakət Məmmədova, Baba Mirzəyev və başqa müğənniləri müşayiət edib, bacarığı, peşəkarlığı ilə bu və ya digər sənətkarların rəğbətini qazanıb.

Bəhram Mansurov 30 yaşı olanda konsert qrupunun tərkibində Moskvaya estrada artistlərinin festivalına yola düşüb. Amma qatar Rostova çatanda Almanıyanın SSRİ üzərinə hücumu keçdiyi məlum olub. Mühəribənin başlaması haqqında xəbər ildırım sürəti ilə bütün ölkəyə yayılıb. Yaranmış fəvqəladə vəziyyətlə əlaqədar tədbirlər ləğv edilib. Onlar geriye qayıtmalı olublar.

Görkəmli mədəniyyət işçisi olduğuna görə onu mühəribəyə aparmayıblar, xüsusi təşviqat qruplarının sərəncamına göndəriblər. Həmin gündən sinəsinə basdığı tar süngüyə çevrilib. Bəhram Mansurov təşviqat qrupunun tərkibində dəfələrlə cəbhə xəttinə, hospitallara gedib, Sara Qədimova, Hüseyn Rəfi, Şirzad Hüseynov və başqaları ilə birlikdə döyüşçülər qarşısında çıxış edib. Bəhram Mansurov 416-cı Azərbaycan diviziyasının döyüşçüləri qarşısında da dəfələrlə məharətini göstərib.

Peşəkarlığına, sənətkarlığına böyük dəyər verərək onu müəllim kimi Bakı Musiqi Texnikumuna dəvət ediblər. Bəhram Mansurov ömrünün sonuna qədər bu təhsil ocağında pedaqoji fəaliyyət göstərib. Görkəmli tarzən muğamın tədrisi prose-

sində atası Məşədi Süleymanın və əmisi Mirzə Mansurun üslubuna istinad edərək özünün orijinal sistemini yaradıb.

İkinci Dünya müharibəsindən sonra Bəhram Mansurov müxtəlif ölkələrə qastrol səfərlərinə gedib. UNESCO-da Azərbaycan muğamlarını ilk dəfə təmsil edən musiqiçi məhz o olub. 1967-ci ildə Bakıya gələn bu nüfuzlu beynəlxalq təşkilatın rəsmi nümayəndələri Bəhram Mansurovun ifasını bəyənərək onunla əməkdaşlığa başlayıblar. Bu beynəlxalq təşkilatın xətti ilə məşhur tarzənin ifasında 2 val və CD diski yazılaraq dünyanın hər tərəfinə yayılıb. Azərbaycan musiqisinin tədrisindəki, inkişafındakı və təbliğindəki xidmətlərinə görə, Bəhram Mansurov 1978-ci ildə Xalq artisti fəxri adına layiq görülüb.

İstedadlı tarzən görkəmli bəstəkar Fikrət Əmirovla yaxın dost olub. Onun adının UNESCO-nun siyahısına düşmə xəbərini də Bəhram Mansurova ilk dəfə Fikrət Əmirov verib. Bu gün də bəstələri böyük sevgi ilə dinlənən Fikrət Əmirov "Şur" və "Kürd-ovşarı" simfonik muğamlarını yazarkən tanınmış musiqiçilər Seyid Şuşinski və Qurban Pirmovla məsləhətləşərdi. Sonuncu simfonik muğamı olan "Gülüstən-Bayatı-Şiraz"ını isə Bəhram Mansurovun ifası əsasında bəstələyib.

Bəhram Mansurov bənzərsiz ifası ilə Azərbaycan musiqi tarixində pozulmayan izlər qoyub. Onun ifasında "Çahargah" və "Rast" muğamları ilk dəfə nota alınıb. "Bayatı-Şiraz", "Humayun", "Şur", "Bayatı-kürd" və "Çahargah" muğamları isə UNESCO-nun xətti ilə vallara və CD-lərə yazılaraq dünyanın hər yerində təbliğ olunub. Görkəmli sənətkar 1978-ci və 1983-cü illərdə Səmərqənddə keçirilən beynəlxalq muğam simpoziumlarında Azərbaycanı uğurla təmsil edib. Tarzən nə az, nə çox - düz 54 il Opera və Balet Teatrında işləyib. Bu müddət ərzində muğam operalarında görkəmli xanəndələri müşayiət edib. Onun ifa etdiyi muğam və musiqi nümunələri oğlu, tanınmış bəstəkar Eldar Mansurov tərəfindən nota köçürülüb. 1971-ci ildə sevilən sənətkara həsr olunmuş "Çalır Bəhram Mansurov" sənədli televiziya filmi ekranlara çıxıb.

Dünyaşöhrətli bəstəkar Fikrət Əmirov görkəmli tarzən Bəhram Mansurov sənətindən söz açarkən demişdir: "O, muğamların ən gözəl ustadlarından biri sayılır. Azərbaycanda demək olar ki, heç kəs özünü Azərbaycan muğamları ilə bu qədər üzvi vəhdətdə bilmir. O, zəngin musiqi folklorumuzu olduqca dərinlən, ən kiçik detallarına qədər bilir. Haqlı olaraq onu tarda müasir tipli üslubda çalmağın atası sayılan görkəmli Sadıqcanın ləyaqətli ardıcılı hesab edirlər".

Ölümündən iki həftə əvvəl həkimlər ona təcili əməliyyat olunmasının vacibliyini deyiblər. Evindən sonuncu dəfə çıxanda bir anlıq geri qayıdaraq yarım saata qədər tar çalıb. Sonra böyük sevgi ilə sinəsinə sıxdığı tarı divardan asaraq deyib: "İllərin dostu, bir də səninlə iki həftədən sonra görüşəcəyik".

Amma nə edəsən ki, Bəhram Mansurov əməliyyatdan sağ çıxsada, sonradan vəziyyəti pisləşib. Həkimlər nə qədər cəhd göstərsələr də, onun həyatını xilas edə bilməyiblər. Böyük sənətkar 14 may 1985-ci ildə dünyasını dəyişib.

Bəhram Mansurovun oğulları da nəslin musiqi ənənələrini uğurla davam etdirirlər. Böyük oğlu Eldar bəstəkar, ortancıl oğlu Aydın xor drijoru, kiçik oğlu Elxan isə atasının yolu ilə gedir.

Bəstəkar Eldar Mansurov 2004-cü ildə yaratdığı "Bəhramnamə" əsərini atasının xatirəsinə həsr edir. Bu əsər muğamla müasir musiqi növlərinin sintezindən ibarət musiqi albomudur. Bəstəkar əsərdə atasının vaxtilə böyük ustalıqla ifa etdiyi Azərbaycan muğamlarının lent yazılarından da istifadə edib. Dinləyicilərin böyük maraqla qarşıladıkları bu əsərdə muğam hissələri Bəhram Mansurova, digər musiqi parçaları isə Eldar Mansurova aiddir.

Sənət heç vaxt unudulmur, sənətkar heç vaxt ölmür. İfası ilə böyük şöhrət qazanmış, yaddaşlarda dərin iz qoymuş Bəhram Mansurovun adı musiqi tariximizdə əbədi olaraq qalacaq. Onun zəngin irsi Azərbaycan muğam məktəbinin inkişafına bundan sonra da böyük təkan verəcək.

Vahid MƏHƏRRƏMOV,
"Azərbaycan"